

Grundläggande rättigheter

De grundläggande rättigheterna skyddas i EU både på nationell nivå genom medlemsstaternas grundlagar och på EU-nivå genom Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Europadomstolen i Strasbourg (som inte är någon EU-institution utan ett organ inom Europarådet) ger ytterligare skydd i fall av påstådda kränkningar av rättigheter som täcks av den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen).

EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna innehåller flera fri- och rättigheter för enskilda personer. Den befäster rättigheter som utvecklats i EU-domstolens rättspraxis, sådana som finns i Europakonventionen och även övriga rättigheter och principer som härrör från EU-medlemsstaternas konstitutionella traditioner liksom andra internationella instrument.

Stadgan har formulerats av företrädare för regeringarna och parlamenten i alla EU-länder och räknar upp de grundläggande rättigheterna – exempelvis yttrande- och trosfrihet eller ekonomiska och sociala rättigheter – som återspeglar EU:s gemensamma värderingar och konstitutionella traditioner. Stadgan innehåller också nyare, så kallade "tredje generationens" rättigheter, t.ex. rätten till skydd av personuppgifter och rätten till god förvaltning.

De som anser att deras grundläggande rättigheter har kränkts, kan också få hjälp av olika institutioner och myndigheter i medlemsstaterna eller, under vissa omständigheter, via EU.

Här nedan beskrivs vilka institutioner som ska kontaktas av den som anser sig ha fått sina grundläggande rättigheter kränkta. **Om du vill läsa fördjupad information från ett visst land väljer du det landets flagga.**

På nationell nivå

EU:s stadga är bara tillämplig på medlemsstaterna när de genomför EU:s lagstiftning. Medlemsstaternas myndigheter – som utövar den lagstiftande, verkställande och dömande makten – är bara skyldiga att följa stadgan när de genomför EU-lagstiftningen, till exempel när de tillämpar EU:s förordningar eller beslut eller när de genomför EU:s direktiv. Domare i medlemsstaterna har, under EU-domstolens ledning, endast befogenhet att se till att stadgan följs av medlemsstaterna när dessa genomför EU-lagstiftningen.

Om en situation inte omfattas av EU-lagstiftningen är det de nationella myndigheterna, bl.a. domstolarna, som ska upprätthålla de grundläggande rättigheterna. När stadgan inte är tillämplig är de grundläggande rättigheterna ändå garanterade i medlemsstaterna genom deras nationella författningar och grundlagar. Medlemsstaterna har omfattande inhemsk lagstiftning om de grundläggande rättigheterna och i det fallet är det de nationella domstolarna som ska se till att den följs.

Alla medlemsstater har också, oberoende av de skyldigheter de har enligt EU-lagstiftningen, gjort åtaganden inom ramen för Europakonventionen. När alla tillgängliga rättsmedel uttömts i hemlandet är det därför möjligt för enskilda att väcka talan vid Europadomstolen i Strasbourg, om de anser att en medlemsstat har kränkt deras grundläggande rättigheter enligt Europakonventionen.

Europadomstolen har utformat en kontrollista för vilka [ärenden de tar emot](#) så att sökande själva kan ta reda på om deras klagomål tas upp av domstolen.

På EU-nivå

Kommissionens roll

EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna är tillämplig på alla EU-institutionernas åtgärder. Kommissionens roll är att se till att dess lagstiftningsförslag respekterar stadgan. Alla EU-institutioner (särskilt Europaparlamentet och rådet) ansvarar för att stadgan respekteras under hela lagstiftningsprocessen.

På medlemsstaterna är stadgan bara tillämplig när de genomför EU-lagstiftningen. Enskilda personer som anser att en nationell myndighet har brutit mot stadgan vid genomförandet av EU-lagstiftning kan lämna in klagomål till kommissionen, som är behörig att inleda ett överträdelseförfarande mot den aktuella medlemsstaten.

Kommissionen är inte någon rättsinstans eller överdomstol som kan ompröva nationella eller internationella domstolars beslut.

Kommissionen gör principiellt inte heller någon sakprövning av enskilda fall, utom när detta är i linje med dess uppdrag att vaka över att medlemsstaterna tillämpar EU-lagstiftningen korrekt. Om större problem upptäcks, kan kommissionen kontakta de nationella myndigheterna för att få detta åtgärdat, och ytterst också dra denna medlemsstat inför EU-domstolen. Syftet med förfarandena är att den aktuella nationella lagstiftningen – eller nationella myndigheters eller domstolars praxis – ska anpassas till kraven i EU:s lagstiftning.

EU-domstolen

EU-domstolen i Luxemburg är en av EU:s institutioner. Den är den slutgiltiga instansen i frågor som gäller fördragen, stadgan och EU:s lagstiftning. EU-domstolen ser till att tolkning och tillämpning är densamma över hela EU och att EU:s institutioner och medlemsstaterna fullgör de uppgifter som EU:s lagstiftning ålägger dem.

När enskilda eller företag anser att en rättsakt från en EU-institution, som direkt berör dem, strider mot deras grundläggande rättigheter, kan de väcka talan i EU-domstolen, som på vissa villkor har befogenhet att upphäva en sådan rättsakt. En enskild person kan dock inte väcka talan inför EU-domstolen mot en annan enskild person (fysisk eller juridisk) eller mot en medlemsstat.

Europadomstolen

I enlighet med Lissabonfördraget ska EU tillträda Europakonventionen. När denna process är klar kommer enskilda personer, som anser att EU har kränkt deras mänskliga rättigheter, efter att ha uttömt alla tillgängliga rättsmedel i hemlandet, att också kunna vända sig med sina ärenden till Europadomstolen. Detta kommer att ge ytterligare domstolnivå för skyddet av de grundläggande rättigheterna i EU.

Den här sidan sköts av Europeiska kommissionen. Informationen på denna sida avspeglar inte nödvändigtvis Europeiska kommissionens officiella ståndpunkt. Kommissionen påtar sig inte något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. Vänligen läs den rättsliga informationen för upplysningar om upphovsrätten till EU-sidor.

Senaste uppdatering: 18/01/2019